

Margareta Pelivan
DV „Radost”, Split
m.sabljić99@gmail.com

Prijelaz iz vrtića u školu

Sažetak

Prijelaz iz vrtića u školu predstavlja važan i osjetljiv trenutak u djetetovu životu, koji zahtijeva prilagodbu i emocionalnu podršku kako bi se olakšala tranzicija u novo okruženje. U radu je predstavljen teorijski okvir prijelaza, uz primjere iz prakse koji pokazuju kako roditelji, vrtići i škole mogu koordiniranim pristupom stvoriti uvjete za siguran i prirodan prelazak djece iz vrtića u školu, potičući njihovu emocionalnu stabilnost, socijalne vještine i pozitivan stav prema učenju. Kroz projekt, aktivnosti su bile usmjerene na razumijevanje dječjih osjećaja i očekivanja vezanih uz polazak u školu. Djeca su najčešće izražavala strah i nesigurnost zbog novih pravila i okruženja. Kroz razgovore, radionice i suradnju sa školom, poticali smo osjećaj sigurnosti, pripadnosti i pozitivnu sliku o školi. Povezanost vrtića i škole ne samo da pozitivno utječe na sam prijelaz, nego i na stvaranje poticajnog ozračja za razne suradnje među ustanovama. Važno je prepoznati da je svaki prijelaz individualan te da se djeca različito nose s promjenama, pa je zato važno pružiti im odgovarajuću podršku u skladu s njihovim potrebama.

Ključne riječi: prijelaz, emocionalna prilagodba, dječji razvoj, podrška.

1. Izazovi prijelaza djece iz vrtića u školu i institucionalna odgovornost

Iako je još uvijek nedovoljno podataka o najuspješnijim praksama prijelaza djece iz predškolskog u školski sustav, postoje brojna teorijska uporišta koja ukazuju na važnost tog procesa za dječji razvoj. Earlyju i sur. (2001) ističu da aktivnosti koje se organiziraju unutar vrtića i škola imaju presudnu ulogu u ublažavanju potencijalnih izazova koji mogu negativno utjecati na učenje i emocionalno funkcioniranje djece pri prelasku u novi obrazovni kontekst. Konceptcija kvalitetnog prijelaza trebala bi se graditi na tri međusobno povezane razine: podršci roditeljima u pripremi djece za školu, integraciji pripremnih aktivnosti u plan i program vrtića te osiguravanju prikladnog školskog okruženja koje prepoznaje raznolikost dječjih potreba i razvojnih faza (Vonta, 1999). Polazak u školu za dijete nije puka promjena, već duboka psihološka i socijalna prekretnica. Djeca se suočavaju s nizom zahtjeva, od suočavanja s novim prostorom, pravilima i autoritetima do promjena u ritmu dana, uključujući dulje sjedenje i smanjenu tjelesnu aktivnost. Ove promjene mogu izazvati osjećaj nesigurnosti i strah od nepoznatog. Brdara i Rijavec (1998) ističu da je upravo polazak u školu najčešći izvor stresa kod djece u dobi od pet do sedam godina. Taj stres često proizlazi iz očekivanja da dijete mora brzo usvojiti vještine poput čitanja, pisanja i računanja, istovremeno razvijajući svijest o sebi i vlastitim sposobnostima. Lacković-Grgin (2004) dodatno naglašava da stres ne nastaje samo prilikom polaska u prvi razred, već može biti prisutan i tijekom prijelaza između različitih stupnjeva školovanja. Stoga je ključno da obrazovni sustav osmisli strategije koje će olakšati adaptaciju djece u nove odgojno-obrazovne okvire. Poseban naglasak daje se važnosti pozitivnog stava prema školi, koji se razvija kod djece koja se osjećaju prihvaćeno i spremno. Marija Montessori je smatrala da će dijete rado dolaziti u školu ako se učionica oblikuje tako da zadovolji njegove prirodne potrebe i potakne interes za istraživanjem (Matijević, 2001). Nažalost, neka djeca prvi kontakt sa školom ostvaruju tek pri upisu u prvi razred, a nerijetko čak i na sam dan početka nastave, što dodatno otežava njihovu adaptaciju i pridonosi osjećaju nelagode. Uspješan prijelaz iz vrtića u školu ne odnosi se samo na dijete, već uključuje i roditelje koji se suočavaju s novim obavezama, odgovornostima i emocionalnim izazovima. Taj

trenutak donosi uzbuđenje, ali i brojne promjene u svakodnevnom životu obitelji. Prijelaz iz vrtića u školu često zahtijeva promjene u vrlo kratkom vremenu u različitim područjima kompetencija te na individualnoj, interakcijskoj i kontekstualnoj razini životnog i odgojno-obrazovnog okruženja, čije pozitivno upravljanje može biti ključno za mogućnosti sudjelovanja u odgojno-obrazovnom sustavu i za uspjeh u kasnijem životu (Gisbert, 2003). Iako Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje (2017) naglašava važnost suradnje između predškolskih i osnovnoškolskih ustanova, konkretni načini njezina ostvarivanja nisu razrađeni. Pitanje partnerstva se često ističe, no izostaju jasne smjernice kako ga kvalitetno uspostaviti. Upravo zato, važnu ulogu u provođenju takve suradnje imaju učitelji koji trebaju biti intrinzično motivirani da je sami iniciraju i razvijaju. Takva je praksa mnogo lakša u manjim sredinama, gdje se stručnjaci iz predškolskih i školskih ustanova često osobno poznaju, što dodatno olakšava povezivanje i razmjenu iskustava. Jedan od izraženijih izazova u procesu prijelaza iz predškolskog u osnovnoškolski kontekst jest manjak suradnje i razmjene informacija među stručnjacima koji neposredno rade s djecom, posebno između odgojitelja i učitelja razredne nastave (Somolani Tokić, 2018). Iz tog razloga je važno sustavno poticati suradnju među stručnjacima kako bi se djeci osigurao podržavajući prijelaz iz vrtića u školu – proces koji, unatoč svojim izazovima, može postati pozitivno i ohrabrujuće iskustvo za svako dijete.

2. Primjer iz prakse

Cilj aktivnosti bio je dobiti uvid u emocije, predodžbe i stavove djece vezane uz nadolazeći prijelaz iz vrtića u osnovnu školu. Poseban naglasak stavljen je na razumijevanje dječje perspektive kako bi se identificirale njihove potrebe, strahovi i očekivanja te time omogućilo kvalitetnije planiranje pripremnih aktivnosti koje olakšavaju sam prijelaz i potiču osjećaj sigurnosti, uključenosti i osobne vrijednosti. Razgovori s djecom provedeni su u neformalnom okruženju kroz svakodnevne aktivnosti u vrtiću. Korištene su kartice emocija koje su služile kao vizualni poticaj za identifikaciju i verbalizaciju osjećaja, a razgovori su se odvijali u krugu, kako bi se djeca osjećala ravnopravno i sigurno. Djeca su bila motivirana izraziti vlastito mišljenje, oslanjajući se i na priče iz obitelji, osobna očekivanja te ono što su čuli od starijih vršnjaka. U radu s djecom provedeni su razgovori o njihovim očekivanjima i dojmovima vezanim uz nadolazeći prijelaz u školu. Tablica 1 prikazuje odgovore djece vezane uz njihovu percepciju škole. Tijekom tih razgovora jasno su se istaknule emocije koje djeca povezuju sa školom, među kojima je strah bio dominantan osjećaj. Iz njihovih priča moglo se iščitati da školu često doživljavaju kao strogo okruženje s visokim zahtjevima, gdje se od njih očekuje nagli prelazak iz igre u ozbiljan rad. Djeca su izražavala zabrinutost zbog nepoznatog prostora, novih odraslih osoba koje će ih voditi i pravila koja još ne razumiju. Takvi uvidi dodatno potvrđuju važnost ranih pripremnih aktivnosti i otvorene komunikacije, kako bi se smanjila nesigurnost i izgradila pozitivna slika škole. Razgovori su pokazali koliko je važno uključiti dječju perspektivu u oblikovanje prijelaznog procesa, ne samo radi ublažavanja straha, već i zbog poticanja njihovog osjećaja uključenosti i osobne vrijednosti. U provedbi aktivnosti sudjelovalo je ukupno sedam predškolaca iz skupine, koji su bili uključeni u razgovore, pripreme radionice te zajedničke susrete sa školom. Tematski ciklus usmjeren na pripremu djece za prijelaz u osnovnu školu provodio se u kontinuitetu od siječnja do lipnja, tijekom kojega su se izmjenjivale pedagoške aktivnosti, posjete školi i refleksivni razgovori s djecom. Tijekom tog razdoblja sustavno se poticalo osvještavanje emocija, razvoj pozitivne slike o školi te međuinstitucionalna suradnja s ciljem ublažavanja prijelaznih teškoća i jačanja dječje spremnosti.

Tablica 1. Odgovori djece prilikom razgovora

Pitanja	Odgovori
Što ti prvo padne na pamet kad netko kaže „škola“?	Moramo biti ozbiljni, tamo nema igre.; Puno se piše i čita.; Kad postaneš velik ideš u školu, a mi smo sada veliki.
Znaš li kako izgleda učionica?	Tamo su velike klupe, ne ovako male kao u vrtiću.; Ima ploča na kojoj učiteljica piše.; Učiteljica ima kompjuter na stolu.
Koji dio školskog dana će ti se najviše sviđati?	Kad budemo igrali graničara u dvorištu.; Kad se budemo igrali vani.; Kad budemo imali likovni, to jako volim.
Što misliš po čemu se vrtić i škola razlikuju?	U školi sve moraš sam, nema tebe teto da nam pomogneš.; U školi nema male djece, svi smo veliki.; Imamo domaću zadaću, a u vrtiću toga nema.
Postoji li nešto zbog čega se bojiš?	Bojim se matematike.; Bojim se ako mi učiteljica bude stroga.; Bojim se da K neće sjedit sa mnom u klupi.
Jesi li razgovarao/la s nekim tko već ide u školu i što su ti rekli?	Sestra mi je rekla da je malo teško, ali da im učiteljica puno pomogne.; Prijatelj mi je rekao da ne smijem nikad zaboravit napisat domaći.; Imamo puno više praznika nego u vrtiću.
Što mislite kakva će vam učiteljica biti?	Ja sam čula da će nam bit neka stara učiteljica.; Mislim da će nam pomagat i tješit nas kao ti teto.; Možda bude stroga pa ću stalno dobivat jedinice.
Što bi ponio/la u školu da se osjećaš bolje?	Svog plišanca.; Ja bi da moja mama može ići sa mnom.; Ići će moji prijatelji pa će mi biti lakše.
Bi li volio/la jedan dan provesti u školi pa se vratiti u vrtić?	Ja bi tako svaki dan. Prvo u školu pa iza škole u vrtić.; Možemo otići pa da vidimo učiteljicu.; Ja ne bih još išla, sviđa mi se u vrtiću.
Što misliš hoćeš li steći nove prijatelje u školi?	Imam prijatelje koji će ići sa mnom u školu.; Moj rođak ide u treći razred i upoznat će me sa svojim prijateljima.

Djeca su izražavala kombinaciju znatiželje, iščekivanja i straha. Poseban naglasak stavljen je na nepoznato – učitelja kojeg ne poznaju, pravila koja ne razumiju, prostor koji im je novi. U gotovo svim odgovorima prisutna je potreba za poznatim, bliskim i sigurnim – bilo kroz poznato lice, igračku ili iskustvo koje je netko podijelio s njima. Razgovori u krugu omogućili su da djeca čuju da i njihovi prijatelji imaju slične misli, čime se stvorila atmosfera zajedništva, razumijevanja i međusobne podrške. Pojedina djeca spontano su počela davati prijedloge kako da si međusobno pomognu – npr. da se drže za ruke prvi dan u školi, ili da sjednu pokraj nekoga tko se manje boji.

Suradnja kao ključni faktor prijelaza

Kao dio pripreme djece za prijelaz iz vrtića u osnovnu školu, organizirana su tri tematska susreta u suradnji s lokalnom školom. Prvi susret bio je zajednički maskenbal, koji je omogućio djeci iz vrtića i učenicima prvog razreda da se upoznaju u opuštenoj i razigranoj atmosferi. Kroz kostime, glazbu, ples i organizirane zajedničke igre poticala se međusobna interakcija, a djeca su se spontano povezivala kroz smijeh i zabavu. Poseban trenutak susreta bilo je simbolično paljenje krnje, koje je izazvalo veselje i znatiželju među djecom. Na kraju maskenbala, dodijeljene su diplome za najmaštovitiju masku, čime se dodatno potaknulo njihovo sudjelovanje i kreativnost. Ova aktivnost bila je prvi korak u stvaranju bliskog kontakta između djece i škole, s naglaskom na emocionalnu sigurnost, druženje i izgradnju pozitivne slike o budućem školskom okruženju. Drugi susret odvijao se u školi, gdje su predškolci proveli dan u razredu kako bi pratili tijek školskih aktivnosti. Učenici su im pokazali kako započinje

dan u školi, koje se aktivnosti provode, kako provode vrijeme odmora i što sve tijekom dana rade. Djeca su imala priliku sjesti u klupe, sudjelovati u jednostavnim zadacima i osjetiti ritam školskog dana. Takva iskustva su vrlo važna za djecu i priprema za ono što ih čeka u nadolazećem periodu. Treći susret bio je posvećen dodatnom zbližavanju kroz zajedničko druženje i kreativnu radionicu. Aktivnosti su se odvijale u školskoj učionici gdje su se djeca upoznala kroz likovnu radionicu i međusobnu suradnju. Središnji dio susreta bila je izrada velikih društvenih ploča za igru „Čovječe, ne ljuti se” što je izazvalo veliki interes kod djece. Rad je bio organiziran u parovima sastavljenima od jednog predškolca i jednog učenika koji su zajednički osmišljavali izgled ploče, birali boje, crtali polja i dogovarali pravila igre. Ova aktivnost omogućila je spontan razvoj suradničkih odnosa, poticala komunikaciju, uzajamno poštovanje i osjećaj pripadnosti. Djeca su se, uz pomoć učiteljice i odgojiteljice, dogovarala o detaljima, poticala jedni druge, a kroz igru su se razvijali i njihovi socijalni odnosi. Ovakav pristup, temeljen na zajedničkom stvaranju i povezivanju, pokazao se izuzetno učinkovit u izgradnji povjerenja, smanjenju straha od nepoznatog i razvijanju pozitivnih očekivanja vezanih uz buduće školovanje. Uz navedene susrete, organizirane su i aktivnosti unutar skupine s ciljem emocionalne pripreme. Korištene su kartice emocija pomoću kojih su djeca prepoznavala i izražavala vlastite osjećaje vezane uz polazak u školu. Tijekom tih aktivnosti vodili smo razgovore u krugu, gdje su djeca imala priliku slušati jedni druge i dijeliti što ih veseli, a što zabrinjava. Ovakav pristup omogućio im je da se osjećaju prihvaćeno, da uoče kako drugi dijele slične emocije te da osvijeste da strah od nepoznatog nije neuobičajen. Zajednički susreti i vođeni razgovori doprinijeli su smanjenju osjećaja nesigurnosti i potaknuli razvoj pozitivne slike o školi. Djeca su se počela veseliti novoj etapi, dok su učitelji i odgojitelji kroz suradnju razvili bolji uvid u dječje potrebe i interese. Ova praksa pokazala se učinkovitom u stvaranju temelja za uspješan prijelaz iz vrtića u školu.

3. Zaključak

Prijelaz iz vrtića u osnovnu školu jedno je od ključnih razdoblja u ranom obrazovanju, s dugoročnim utjecajem na razvoj djece. Uspjeh djeteta u školi uvelike je povezan s tim koliko se dijete prilagodi novoj okolini, a ta prilagodba ovisi o tome koliko je kvalitetan proces prijelaza bio (Einarsdottir, Perry i Dockett, 2008). Iako još uvijek nedostaje dovoljno empirijskih istraživanja o najboljim praksama prijelaza, teorijski okviri jasno ukazuju na njegovu važnost. Autorica Somolanji Tokić (2018) naglašava kako uspješan prijelaz zahtijeva usklađenu suradnju roditelja, odgojitelja i učitelja, pažljivo oblikovane aktivnosti unutar predškolskog programa te školsku okolinu koja prepoznaje individualne potrebe djece. Primjer iz prakse ukazuje na to da razgovori s djecom, korištenje kartica emocija i vođene pripremne aktivnosti u suradnji sa školom mogu značajno smanjiti strah i nesigurnost te potaknuti stvaranje pozitivne slike o školi. Djeca su kroz osobno izražavanje i interakciju s učenicima doživjela školu kao blizak i razumljiv prostor što je rezultiralo većom spremnošću i veseljem uoči polaska u školu. Upravo zato ovakve inicijative treba sustavno poticati i uključivati u redovne planove i programe vrtića i škola. Nažalost, u praksi se prijelazna faza još uvijek često zanemaruje ili se odvija bez jasnih smjernica i potpore. Učitelji i odgojitelji nerijetko djeluju samostalno, bez institucionalnog okvira koji bi ih podržao. Potrebno je više koordinacije i zajedničkog planiranja kako bi se djeci omogućila sigurnija i osnažujuća promjena odgojno-obrazovnog okruženja. Suradnja ustanova, uključivanje dječjeg mišljenja, emocionalna priprema i pravovremena komunikacija ključni su elementi koji mogu od prijelaza učiniti uzbudljiv i pozitivan korak u životu svakog djeteta. To nije samo odgovornost pojedinca, već zajednički zadatak svih koji sudjeluju u odgoju i obrazovanju djece.

4. Literatura

- Brdar, I., Rijavec, M. (1998). *Što učiniti kad dijete dobije lošu ocjenu*. Zagreb: IEP.
- Early, D. M., Pianta, R. C., Taylor, L. C., i Cox, M. J. (2001). *Transition Practices: Findings from a National Survey of Kindergarten Teachers*. *Early Childhood Education Journal*, 28(3), 199-206.
- Einarsdottir, J., Perry, B. i Dockett, S. (2008). Transition to School Practices: Comparisons from Iceland and Australia. *Early Years: Journal of International Research & Development*, 28, 47–60.
- Gisbert, K. (2003). Lernen lernen: Lernmethodische Kompetenzen von Kindern in Tageseinrichtungen fordern. In: Wassilios Fthenakis (Hrsg.), *Elementarpädagogik nach PISA. Wie aus Kindertagesstätten Bildungseinrichtungen werden können*, (78–105). Freiburg im Breisgau: Herder.
- Lacković-Grgin, K. (2004). *Stres u djece i adolescenata*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Matijević, M. (2001). *Alternativne škole*. Zagreb: Tipex.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2017). *Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje*. Zagreb.
- Somolanji Tokić, I. (2018). *Kurikulumske poveznice prijelaza djeteta iz ustanove ranog odgoja i obrazovanja u školu* (Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu).
- Vonta, T. (1999). *Mogućnost ostvarivanja kontinuiteta na prelasku djece iz vrtića u školu*. Zbornik radova Učiteljske akademije u Zagrebu, 1(1), 57-66.